

*І. Б. Філонова,
викладач кафедри "Фінанси і кредит",
Вінницький інститут економіки Тернопільського національного економічного університету
М. А. Лапішко,
к. е. н., доцент, декан факультету банківської справи та інформаційних технологій,
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ*

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ¹

У статті виявлено вплив іноземного капіталу на конкурентне середовище національного ринку банківських послуг.

Ключові слова: банки, банківська система, конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, консолідація, національне конкурентне середовище.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах господарювання, які характеризуються підвищеною динамічністю й невизначеністю умов функціонування, банки не можуть гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища й оперативного адаптуватися до них. Особливо гостро ця проблема проявилась на фоні фінансової кризи, яка призвела до уповільнення темпів зростання ВВП, девальвації національної грошової одиниці, падіння довіри до банківських установ з боку вкладників і, як наслідок, масового відпливу коштів із банківських рахунків, зростання банківських ризиків, скорочення обсягів кредитування, погіршення якості активів, виникнення проблем із ліквідністю тощо. Це обернулося скороченням конкурентного потенціалу банків та погіршенням їх конкурентних позицій на ринку банківських послуг.

За цих обставин підвищується науковий і практичний інтерес до розвитку теоретичних засад і практичного інструментарію стратегічного управління в процесі конкурентного позиціонування. При цьому вітчизняні банки повинні не тільки підтримувати високі показники своєї діяльності, але й забезпечувати ефективне функціонування в конкурентному середовищі, що потребує від керівництва вирішення багатьох управлінських завдань [2, с. 21].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання, присвячені окремим аспектам підвищення конкурентоспроможності банківської системи України, розглянуто у працях таких авторів: О.І. Барановського [1], Т.Д. Гірченко [3], О.О. Другова [7] А.О. Єпіфанова [10], Т.С. Смовженко [7], А.М.Стрельбицької [8], М.П. Стрельбицької [8], І.О. Школьник [11] та ін.

НЕВИРІШЕНІ ЧАСТИНИ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на наукову і практичну цінність вказаних досліджень, не вирішеною залишається проблема пошуку ефективних напрямів збереження стійкості та посилення конкурентоспроможності національної банківської системи в умовах функціонування іноземного капіталу. До найменш опрацьованих слід віднести питання впливу іноземного капіталу на конкурентне середовище національного ринку банківських послуг та питання управління конкурентоспроможністю банків з національним капіталом. У науковій літературі вони представлені уривчасто та стосуються лише окремих теоретичних проблем.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є виявлення впливу іноземного капіталу на конкурентне середовище національного ринку банківських послуг.

ОБГРУНТУВАННЯ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

В останні роки у результаті лібералізації доступу іноземного капіталу до вітчизняної банківської системи участь банків, що контролюються нерезидентами, стала особливо помітною. В економічно розвинутих країнах причини розширення діяльності банків у інші країни пояснюють необхідністю захисного розширення (defensive expansion hypothesis) [12, с. 69]. Відповідно до цієї стратегії багаторічні національні банки просто ідуть за своїми клієнтами, які мають свій бізнес за кордоном. З іншого боку, це вигідно для клієнтів, що заощаджують на витратах у разі зміни банку. Наведена вище гіпотеза не єдина. Банк, як будь-яка фірма, шукає для себе вигіднішого регуляторного режиму та ринків з меншою конкуренцією, ніж у своїй країні (теорія ускладнення внутрішнього ринку). Отже, банки виходять на ненасичені і менш ефективні ринки для того, щоб реалізувати свої конкурентні переваги: якісніші послуги, більший розмір капіталу, краще управління ризиками.

На початковому етапі входження іноземних банків на український ринок їх діяльність переважно стосувалася обслуговування цільових клієнтів з країн нерезидентів та спекулятивної діяльності з ОВДП. Але вже з 2006 р. банки з іноземним капіталом переорієнтувались на роздрібний ринок, зокрема споживчого та іпотечного кредитування. Головними передумовами такого переорієнтування стало надходження в країну імпортованих товарів та послуг, значне підвищення платоспроможності населення. З метою стрімкого "агресивного" виходу на український банківський ринок іноземні фінансові структури використовували систему франчайзингу та активно освоювали мережу супермаркетів (Альфа-банк (Кіпр), Форум (Німеччина), Укрсоцбанк (Австрія)). Доречно відмітити, що фінансовий супермаркет — це об'єднання банку з іншим професійним учасником фінансового ринку (страховою, інвестиційною, брокерською, ріелтерською, лізинговою, консалтинговою компаніями тощо), а також нотаріальною конторою, авіаагентством, туроператором тощо. Клієнтова при цьому, крім, власне, банківських послуг, пропонуються "супутні" операції небан-

¹ статтю підготовлено на основі доповіді на Міжнародній науково-практичній конференції "Інтеграція України в європейський та світовий фінансовий простір", м. Львів.

Таблиця 1. Конкурентні стратегії банків з іноземним капіталом

Види конкурентних стратегій	Характерні особливості	Конкурентна перевага
1. Стратегія агресивного розвитку	Дозволяє банку обслуговувати велику кількість клієнтів. Основна ціль: збільшення частки ринку та розширення мережі.	Здатність банку бути певною мірою унікальним в задоволенні, окремих специфічних потреб клієнтів.
2. Стратегія фокусування	Передбачає обслуговування вузького сегмента клієнтів, насамперед, обслуговування бізнес-структур з материнської країни.	Власна перевага банку в обраній зоні чи сегменті ринку.
3. Стратегія диверсифікації	Забезпечує введення в сферу діяльності кредитної організації нових сфер: придбання банків, підприємств та створення фінансово-промислових корпорацій.	Зниження ризику для конгломерату в цілому (зниження ризику пов'язаного з тим, що клієнти можуть одночасно знаходитись на різних фазах галузевих життєвих циклів).

Джерело: на основі опрацювання [2; 6].

ківського характеру, посередницькі або юридичні послуги. За допомогою механізму фінансового супермаркету обсяг продажу фінпослуг можна збільшити, як мінімум, удвічі. Це відбувається за рахунок універсализації діяльності банку — людей приваблює можливість придбати відразу декілька фінансових продуктів, заощадивши не лише гроші, але й час. Проте задля масового залучення клієнтів і підвищення швидкості їх обслуговування фінансові структури відмовилися від жорстких критеріїв відбору потенційних позичальників. У деяких банківських установах питання про надання кредиту вирішувалось протягом кількох годин і, як відомо, наслідком такої стратегії стало стрімке зростання частки непогашених кредитів і посилення кризових явищ у банківському секторі економіки. Як бачимо, банки з іноземним капіталом, насамперед, зосередили свою увагу на реалізації агресивної стратегії конкурентного розвитку. Загалом ми виділили три основні типи конкурентних стратегій (табл. 1).

Проаналізуємо вплив іноземного капіталу на конкурентне середовище національного ринку банківських послуг. На початок 2011 р. загальна кількість зареєстрованих банків на вітчизняному фінансовому ринку становила 194, тобто якщо ділити порівну, частка кожного має становити 0,5%. Це вка-

припадало 39% активів банківської системи України; на першу десятку — 54%. Фактично в Україні простежується тенденція до концентрації активів банківської системи у великих банках з іноземним капіталом, таких як: "Райффайзен-банк Аваль", "Укрсоцбанк", "Укрсиббанк", "ОТР банк", "Альфа-банк" та ін. А це свідчить про те, що найбільші банківські установи займають монополічне становище на ринку банківських послуг (табл. 3).

Банківські установи з іноземним капіталом активно використовують у своїй діяльності мережу Інтернет для здійснення широкого спектра банківських операцій та надання фінансових послуг. Серед них, такі як: проведення валютних операцій, роздрібних операцій з обслуговування поточних і депозитних рахунків фізичних і юридичних осіб; замовлення платіжних карток; встановлення і зміни лімітів; блокування/розблокування платіжних карт; оплата комунікаційних платежів; SMS та e-mail-повідомлення про операції з рахунками; консультації фахівців банку в режимі он-лайн (on-line); оплата послуг операторів мобільного зв'язку; грошові перекази; внутрішньобанківські і міжбанківські перекази на рахунки фізичних і юридичних осіб. Зaproвадження Інтернет-банкінгу, онлайн-кредитування, з одного боку, прискорює та підвищує якість обслуговування клієнта, а з іншого — зменшує накладні витрати. Крім того, банківські установи за участі іноземців активно використовують й інші інноваційні підходи. Зокрема, вагомим чинником підвищення ефективності діяльності банківських установ є наявність кредитних автобусів (credit bus) у райони, яким притаманна чітко виражена сезонність праці. Основним джерелом постійного інформування клієнтів для банків з іноземним капіталом є і випуск корпоративних журналів. Інноваційні підходи банки застосовують також при оформленні відділень. Так, нещодавно в Україні свою інноваційну концепцію — банківські відділення формату "Лібра" — презентував ПАТ "УкрСиббанк". Принципово новий стиль відрізняє й італійський UniCredit Bank та швейцарський Universal Bank. Втім, як засвідчують дослідження, принципово нові, інноваційні банківські продукти виробляються винятково у високотехнологічно розвинених країнах, а в країнах, де працюють відділення та філії материнських компаній, здійснюється здебільшого виробництво слабконкурентоспроможної, за мірками країни їх походження, продукції [9, с. 64]. Доцільно відмітити, що внаслідок низки різних конкурентних обставин іноземним фінансовим установам розвивати свій бізнес в Україні і простіше, і складніше водночас; відповідні пере-

Таблиця 2. Характеристика моделей ринку банківських послуг

Ознака	Модель ринку			
	Чиста конкуренція	Монополістична конкуренція	Монополія	Олігополія
Число банків	Дуже багато	Багато	Декілька	Один
Тип продукту	Стандартний	Диференційований	Стандартний	Унікальний
Контроль над ціною	Відсутній	Певний, у вузьких рамках	Обмежений взаємозалежністю значний за домовленістю	Абсолютний
Вихід на ринок	Дуже легкий	Порівняно легкий	Істотно ускладнений	Блоковано
Нецінова конкуренція	Відсутня	Наголос на рекламу, торгові знаки	Типова, особливо при диференціації товару	Відсутня

Джерело: на основі опрацювання [6].

ваги та проблеми мають також вітчизняні фінансові структури (табл. 4).

Доводиться констатувати, що очікуваного посилення цінової конкуренції внаслідок доволі суттєвого припливу іноземного капіталу (який асоціюється з дешевими і довгими грішми) не спостерігалось. Це зумовлено кількома причинами. По-перше, іноземні фінансові групи поки що не знижують процентні кредитні ставки, оскільки їм немає сенсу знижувати власні прибутки. По-друге, купуючи банки з високими коефіцієнтами, нові акціонери бажають "відбити" покупку. А відтак, про демпінг не йдеться [1, с. 18]. Таким чином, розглянемо позитивні моменти та негативні наслідки присутності транснаціональних банків (ТНБ) і міжнародних фінансових конгломератів в Україні (табл. 5).

Як бачимо, вплив іноземного капіталу на розвиток конкурентного середовища банківської системи України є подвійним: з одного боку, позитивний (місцеві операції транснаціональних банків і міжнародних фінансових конгломератів вочевидь підвищують конкуренцію на ринках унаслідок продуктової диференціації, активної реклами, впровадження нових продуктів на базі інноваційного потенціалу фінансово-кредитних установ), а з другого — негативний (діяльність банків з іноземним капіталом на національному ринку може спричинити викривлення в розподілі монопольних і конкурентних сил).

Через мінливість ринкової кон'юнктури вітчизняні банки вимушені постійно маневрувати на ринку банківських послуг, коригувати напрями свого розвитку з метою обмеження діяльності у сферах, що занепадають, і досягнення найкращих результатів. Проте велика кількість банків з національним капіталом є недостатньо конкурентоздатними навіть на вітчизняному ринку, не кажучи вже про світовий. Одна із основних причин — недостатня капіталізація вітчизняних банків. Адаже капіталізація є фінансовим фундаментом банківської системи, від якості якого залежить надійність усієї економічної системи та динаміка її подальшого розвитку. Для порівняння можна сказати, що активи та капітал всієї банківської системи України є меншими від середнього європейського банку. Порівнювати ж рівень капіталізації банківської системи України із рівнем капіталізації банківських систем економічно розвинутих країн просто некоректно. Недостатня капіталізація зумовлює і недосконалість як усієї вітчизняної банківської системи, так і окремих банків з вітчизняним капіталом, які не мають можливості залучити значні кошти та проводити масштабні операції (насамперед, кредитні й інвестиційні). Зауважимо, що відставання темпів нарощування капіталів вітчизняних банківських установ від темпів зростання їхніх активів поступово перетворюється на стійку тенденцію (рис. 1).

Проблемними є не лише кількісні показники, що характеризують рівень капіталізації, а і її якість. Річ у тому, що в структурі капіталу багатьох вітчизняних банків значною мірою входить переоцінка основних засобів, нараховані, але не сплачені проценти, субординований борг. Поступове зростання цих та деяких інших складових за певних обставин можна вважати формою штучного нарощування капіталу, що теж посилює загрозу фінансовій стабільності банківської системи. Крім того, розгляд тенденцій останніх років вказує на поступове зниження частки власного капіталу у структурі пасивів комерційних банків із майже 17 % у 2002 р. до 14 % на початок 2011 р., що означає ризиковану політику банківських установ не лише із залучення ресурсів, а й провадження кредитних операцій, адже при цьому до 2009 р. рентабельність капіталу не зменшувалась, а мала послідовну тенденцію до зростання (рис. 2).

На сьогодні підвищення рівня капіталізації українських банків більшість фахівців [2—5] вважають основними у

Таблиця 3. Закономірності розвитку конкуренції на ринку банківських послуг

Закономірність	Конкурентна позиція	Монопольна позиція
Концентрація банківського капіталу	-	+
Ефективна державна конкурентна й антимонопольна політика	+	-
Зростання витрат на вдосконалення бізнес-процесів у банківській сфері	-	+
Розвиток інфраструктури фінансового ринку	+	-
Участь держави у капіталі лідерів банківського ринку	-	+
Розвиток групових взаємозв'язків банків, які проводять політику монополізації ринку	-	+
Розвиток домінуючих банківських установ, зловживання економічною владою, особливо в регіонах	-	+
Раціональний ресурсний обмін, можливість вільного перепливу капіталу	+	-

Джерело: на основі опрацювання [6].

забезпеченні конкурентоспроможності фінансово-банківської системи. Взагалі, можна виділити чотири основні шляхи підвищення капіталізації банків України: 1) збільшення капіталу за рахунок розміщення акцій власної емісії; 2) збільшення показника адекватності капіталу через консолідацію банківської системи (консорціумне кредитування, створення банківських об'єднань, злиття банків, реорганізація банків); 3) збільшення капіталу за рахунок прибутку та зменшення обсягів ризикових активів; 4) збільшення капіталу за рахунок субординованого боргу (шляхом випуску депозитних сертифікатів, банківських облигацій та єврооблігацій).

Один із головних шляхів збільшення основного капіталу — проведення додаткової емісії акцій та капіталізація прибутку (реінвестування дивідендів). Щоправда, систематичне спрямування прибутку на поповнення капіталу (а отже, несплата дивідендів) знижує привабливість банківських акцій для потенційних інвесторів. Немає сенсу володіти цінними паперами, які не приносять доходу або можливості зростання курсової вартості яких невизначені у зв'язку з відсутністю розвиненого вторинного фондового ринку. В Україні міноритарним акціонерам протягом 15 років дивіденди майже ніколи не виплачувались — перерозподіл річних прибутків банку йшов на збільшення капіталу. Для порівняння, в розвинутих країнах інтереси міноритарних акціонерів, як правило, захищає регулятор ринку. Тому вони регулярно отримують доходи від своїх інвестицій, і саме цей законодавчо прописаний захист забезпечує живий притік коштів через проведення первинних емісій акцій на відкритому біржовому ринку. За таких обставин стимулом для відповідного розподілу прибутку на користь капіталізації може бути запровадження певних пільгових умов для оподаткування тієї його частини, яка спрямовується на збільшення банківського капіталу. Ще одним ефективним способом залучення довгострокових ресурсів у банківську систему є первинне розміщен-

Таблиця 4. Конкурентні переваги та проблеми іноземних і вітчизняних фінансових установ

Банки з іноземним капіталом		Банки з національним капіталом	
Переваги	Проблеми	Переваги	Проблеми
1. Доступ до порівняно дешевших фінансових ресурсів	1. Прийняття системних і ситуативних ризиків у країні перебування	1. Наявність розвинутої мережі філій та регіонального представництва	1. Загроза банкрутства фінансових установ, особливо малих і середніх
2. Розширення спектра послуг із низькою їх ціною за рахунок дії ефекту масштабу	2. Недостатня обізнаність з особливостями обслуговування клієнтів у країні перебування	2. Простіша система прийняття рішень і просування послуг	2. Загроза втрати автономності і корпоративного контролю
3. Висока корпоративна культура, іміджеві чинники, знання міжнародного бізнесу, кращі кредитні рейтинги	3. Необхідність пошуку і навчання кадрів відповідно до нових вимог	3. Знання особливостей місцевого ринку	3. Недостатня капіталізація й обмеженість ресурсів для розвитку бізнесу

Джерело: на основі опрацювання [4, с. 15].

Таблиця 5. Вплив іноземних ТНБ і міжнародних фінансових конгломератів на національне конкурентне середовище

Позитивний вплив	Негативний вплив
Активізація інвестиційного процесу	Звуження інвестиційного потенціалу через вивіз капіталу, транснаціональні злиття і поглинання.
Зміни в банківському нагляді, пов'язані з адаптацією до рекомендацій Базельського Комітету	Низька адаптованість чинної законодавчої бази міжнародним стандартам регулювання банківського капіталу
Зростання ефективності національного виробництва і рівня зайнятості. Технологічне оновлення галузей національної економіки	Обслуговування ТНБ найбільш перспективних і високоприбуткових клієнтів. Відмова іноземних банків від «захоплення» ринків після зниження їхньої прибутковості, що може призвести до погіршення економічної ситуації в країні.
Позитивний вплив на пропозицію, якість та асортимент банківських послуг	Підвищення конкурентного тиску на вітчизняні банки. Впровадження фінансових технологій які дозволяють використовувати недосконалість національного податкового законодавства з метою заниження або ухилення від сплати податків, використання конвертаційних механізмів всередині країни, концентрації коштів в офшорних зонах.
Залучення зарубіжного досвіду ефективного менеджменту	Нейтралізація національних управлінських та соціоментальних традицій

Джерело: сформовано і доповнено автором на основі [7].

ня акцій (ІРО). Популярність та активне поширення інструментів ІРО на сьогодні пояснюється тим що їх використання дозволяє подолати певні недоліки інших джерел залучення капіталу (табл. 6). З іншого боку, можна застосувати досвід інших країн, що полягає в підвищенні рівня концентрації банківського капіталу шляхом консолідації банків. Найефективнішим напрямом реорганізації має стати злиття та приєднання банківських установ, а також утворення банківських корпорацій, банківських і фінансових холдингових груп. Це дало б можливість підвищити стійкість і стабільність усієї банківської системи. Проте це не можливо здійснити без упровадження відповідних заходів Національного банку та вдосконалення нормативної бази, яка визначала б процедуру консолідації банків. Звичайно, крім об'єктивних причин, що заважають процесу консолідації, є і суб'єктивні, зокрема, небажання головних акціонерів зливатися з іншими банками. Виходячи із цієї ситуації, доцільним може бути створення банківських об'єднань на зразок фінансових та банківських холдингових груп, банківських корпорацій. Як відомо, холдингова компанія — це концерн, що володіє контрольними пакетами акцій інших компаній із метою здійснення нагляду за ними. Холдинги створюються з метою значної економії коштів у сфері управління, при розробці й запровадженні нової продукції й технологій виконання складних операцій. Порівняно з іншими організаційними формами кредитних установ банківський холдинг має вищу маневреність і конкурентоспроможність. Це досягається завдяки таким особливостям банківського холдингу:

- можливості оперативніше реагувати на зміну кон'юнктури ринку: широка мережа структурних підрозділів дає змогу швидко здійснювати перерозподіл кредитних ресурсів і тимчасово вільних коштів відповідно до економічних умов, різних регіонів із метою задоволення потреб клієнтури, підтримання належного рівня ліквідності й отримання додаткового прибутку;

- особлива привабливість банківського холдингу для такої групи клієнтів, як організації, пов'язані єдиним технологічним ланцюгом та розміщені в регіонах, де є філії й дочірні підрозділи холдингу;

- можливості проведення з мінімальними втратами операцій, пов'язаних із небанківською діяльністю, що здійснюються через спеціалізовані дочірні підрозділи банківського холдингу — фінансові, страхові, інвестиційні, іпотечні, лізингові, факторингові та інші компанії, у тому числі на світових ринках;

- можливості стягнення нижчого процента за кредит та пропозиції вищої ставки за депозитами порівняно із середньою ринковою ставкою

² Під асиметрією інформації у банківському секторі розуміють нерівномірність розподілу інформації між його учасниками, що зумовлює наявність ризиків для учасників у зв'язку з непоінформованістю сторін про дії один одного після укладення контракту.

за рахунок стійкого й диверсифікованого портфеля кредитів та інвестицій, чого не може собі дозволити більшість безфлілійних банків.

Досить ефективним методом підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків є підвищення якості наявних продуктів і розробка нових банківських технологій. Державним банкам потрібно звернути увагу на розробку не тільки масових нових кредитних продуктів, а й надавати поодинокі нові кредитні продукти, як це роблять, зокрема, банки Канади. Для прикладу, канадський банк АТВ Fincancial пропонує окремі спеціальні кредитні продукти для підприємств таких галузей, як енергетична, лісова, харчова та для сільського господарства. Кредитні продукти вони розробляють під потреби, можливості конкретного клієнта, тобто застосовують індивідуальний підхід до кожного позичальника. Для кредитування підприємств кожної галузі створено окремі підрозділи, які складаються з кількох груп, що спеціалізуються тільки на кредитуванні однієї галузі і займаються

розробкою спеціальних кредитних продуктів, враховуючи усі зміни як у галузі, так і на ринку в цілому [15]. При роботі з клієнтами — фізичними особами державним банкам доцільно було б використовувати досвід банків економічно розвинутих країн, зокрема створення ефективної і коректної системи обробки скарг. Запровадження системи розпочинається з підготовки персоналу і встановленням стандартів обслуговування, що матиме відповідний вплив на формування позитивного іміджу, розширення асортименту послуг, поліпшення кваліфікації співробітників, а отже, зростання прибутку. Разом з тим, впровадження системи обробки скарг дозволяє банківській установі скористатись такими перевагами: 1) посилити контроль за роздрібним банківським бізнесом та поліпшити управління загалом; 2) підвищити ефективність банківських підрозділів.

Конкурентна політика у банківському секторі має спрямовуватись на зниження асиметрії інформації². На нашу думку, доцільно врахувати досвід Польщі у створенні Бюро економічної інформації та інституції банківського арбітра. Адже, як відомо, права клієнтів часто порушуються при поданні неправдивої інформації про банківські послуги в пресі чи інших засобах інформації. Наприклад, багатьма українськими банками в рекламних акціях не афішуються реальні ставки за кредитами з урахуванням різноманітних додаткових комісійних витрат. Таким чином, до основних функцій інституту банківського арбітра потрібно віднести: 1) захист прав споживачів фінансових послуг; 2) моніторинг рекламних комунікацій, що включав би в себе перегляд рекламних повідомлень у газетах і телевізійних каналах. У той же час функціонування Бюро економічної інформації, по-

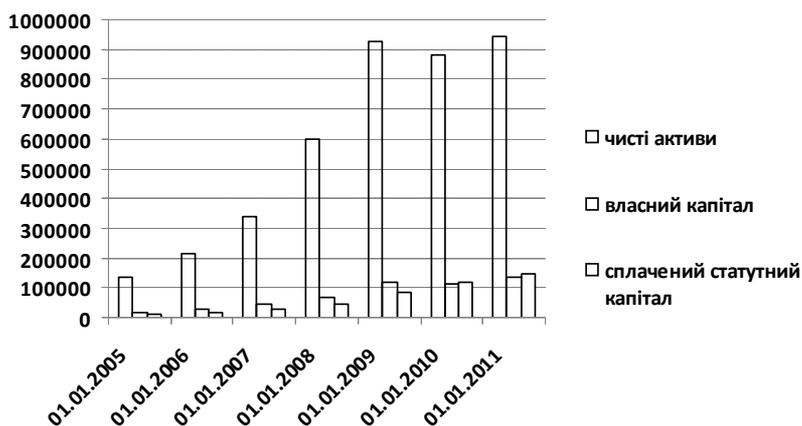

Рис. 1. Динаміка власного та статутного капіталу банків, млн грн.

Джерело: на основі опрацювання [14].

кликано надавати об'єктивну інформацію про фінансовий стан суб'єктів економіки як негативного, так і позитивного характеру полегшити співпрацю між учасниками ринкових відносин і надасть змогу банкам отримувати більш об'єктивні дані про клієнтів та про їхню спроможність реалізовувати бізнес-проекти.

Практично на рівні банків з національним капіталом варто розробити і впровадити корпоративні кодекси — систему корпоративних цінностей, норм та правил, які сприяли б підвищенню керованості, налагодженню ефективної взаємодії і професійній реалізації працівників банківської установи. Досить прийнятними, на наш погляд, є застосування вітчизняними банками бенчмаркінгу, що ґрунтуються на перейманні у зарубіжних розвинених банківських установ сучасних технологій ведення бізнесу, підходів до підвищення конкурентоспроможності, просування власного іміджу. При цьому бенчмаркінг можуть застосовувати не тільки банки загалом, але і структурні підрозділи окремо.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз дозволив дійти висновку, що основними мотивами виходу транснаціональних банків і фінансових конгломератів на вітчизняний ринок банківських послуг є: можливість використання потенціалу розвитку ринку роздрібних банківських послуг; необхідність обслуговування бізнес-структур з материнської країни, створення умов для репатріації їхніх прибутків; використання сприятливішого регуляторного середовища в умовах неповного впровадження міжнародних стандартів банківського регулювання, порівняно слабкого нагляду і ліберального ліцензування; прагнення до розширення бізнесу, яке складно реалізувати в материнській країні через велику конкуренцію і обмеженість вільних ресурсів. З огляду на це необхідно розробити для кожного банку з вітчизняним капіталом довгострокову стратегію, орієнтовану на збереження і підвищення його конкурентоспроможності. Адаже на сьогодні лише обережний контроль технологічних інновацій, удосконалення фінансової теорії та практики, в тому числі на законодавчому та регуляторному рівнях, допоможе вітчизняним банкам вистояти у конкурентному середовищі, знайти адекватні відповіді на загрози, що виникають.

Подальші розробки у цьому напрямі мають бути спрямовані на дослідження впливу іноземного банківського капіталу на економічну безпеку України.

Література:

1. Барановський О.І. Іноземний капітал на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусії / О.І. Барановський // Вісник НБУ. — 2007. — № 9. — С. 14—20.
2. Вовк В. Особливості формування конкурентної стратегії банку на ринку банківських послуг / В. Вовк // Вісник НБУ. — 2011 — № 9. — С. 20—23.
3. Гірченко Т.Д. Управління конкурентоспроможністю банківської системи України / Т. Д. Гірченко, А.Я. Кузнецова // Вісник Української академії банківської справи НБУ. — 2006. — № 1 (20). — С. 43—48.
4. Корнєєв В. Конкурентоспроможність банків в умовах лібералізації ринків фінансових послуг / В. Корнєєв // Вісник НБУ. — 2007. — № 11. — С. 15—17.
5. Лобозинська С. М. Антимонопольне регулювання банківської діяльності / С.М. Лобозинська // Економіка і регіон. — 2009. — № 1(20). — С. 185—187.
6. Портер М. Конкуренція: учеб. пособ.: Пер. с англ. — М.: ИД "Вильямс", 2000. — С. 97—153.

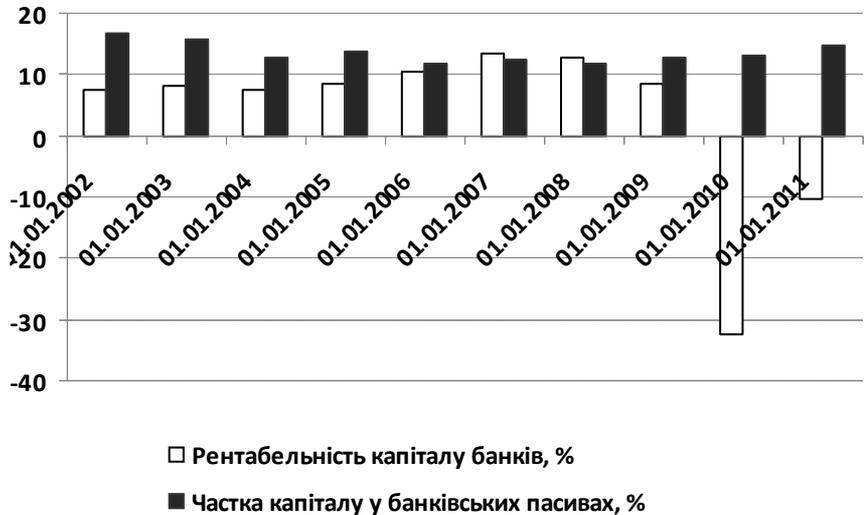

Рис. 2. Частка власного капіталу у банківських пасивах та рентабельність капіталу українських банків

Джерело: на основі опрацювання [14].

Таблиця 6. Обґрунтування рекомендацій щодо переваг та недоліків IPO

Переваги IPO	Недоліки IPO
Неборговий характер фінансування (не змінюється показник леведреджу та термін залучення необмежений)	Значна (приблизно 5–7% залучених коштів) вартість та необхідність постійної сплати дивідендів (що є вартістю обслуговування)
Значні інвестиції без суттєвої зміни структури власності та втрати контролю (виставляється пакет в межах 15% акцій, тобто неблокуючий)	Оподаткування емісійного доходу, дивідендів акціонерів
Покращення міжнародного іміджу банку та рейтингів довіри до нього	Оптимальний обсяг проданих акцій незначний
Полегшення доступу до значних обсягів потенційного фінансування за нижчою ціною	Можливе розпорощення власності та зміна структури власності
Можливість реально оцінити вартість бізнесу та використовувати зростання ціни для покращення капіталізації	Ризик значних коливань курсу акцій, небезпека спекуляцій з цінними паперами
Досягнення високого рівня ліквідності акцій та зниження ризиків	Необхідність розкриття внутрішньої інформації
Фактор прозорості сприяє дисциплінованості діяльності та відсутності тінювих схем	
Можливість залучити кошти для злиття чи поглинання	

Джерело: на основі опрацювання [12].

7. Смовженко Т.С. Управління процесом зростання участі іноземних інвесторів у роботі банківської системи України / Т.С. Смовженко, О.О. Другов // Вісник Національного банку України. — 2008. — № 1. — С. 16—19.

8. Стрельбицька А.М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності: монографія / Стрельбицька А.М., Стрельбицький М.П. — К.: Кондор, 2004. — 600 с.

9. Субботина Т. Россия на распутье: два пути к международной конкурентоспособности / Т. Субботина // Вопросы экономики. — 2006. — № 2. — С. 59—66.

10. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова [А.О. Єпіфанов, О.А. Пластун, В.С. Домбровський та ін.]. — Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2009. — 295 с.

11. Школьник І.О. Міжнародні фінансові конгломерати у банківському секторі України / І.О. Школьник // Вісник НБУ. — 2010. — № 2. — С. 32—36.

12. Foreign banks in emerging market economies: changing players, changing issues // BIS Quarterly Review. — 2005. — December. — P. 69.

13. Banker. — Top 1000 World Banks 2010 [Electronic resource]. — Access mode: <http://www.thebanker.com/Banker-Data/Banker-RankingsTop-1000-World-Banks> — 2010

14. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

15. Офіційний сайт банку Канади Alberta Treasury Branches (ATB Financial) [Electronic resource]. — Режим доступу: www.atb.com/Dev/corporate/corp_industry.asp

Стаття надійшла до редакції 06.03.2012 р.